

Forfatter: Blicher, Steen Steensen

Titel: Digte og Noveller

Citation: Blicher, Steen Steensen: "Digte og Noveller", i Blicher, Steen Steensen: *Digte og Noveller*, udg. af Johs. Nørvig og Carl S. Petersen , 1946, s. 315. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-blich01tom-shoot-idm140034837003760/facsimile.pdf> (tilgået 17. april 2024)

Anvendt udgave: Digte og Noveller

NOTER

Teksten i dette Udvalg følger i alt væsentligt „Det danske Sprog- og Litteraturselskab“s Udgave af Blichers „Samlede Skrifter“, d. v. s. Originaludgaverne med ganske enkelte Rettelser af aspenbare Trykfejl. Der er dog i denne Udgave rettet nogle flere formodede Stave- og Sjuskefejl; men nogen Form for Normalisering er ikke forsøgt, idet Udgiverne har ment, at Blichers Stavning og Tegnsætning, der var lunefuld som hans Muse, udgør et ikke uvæsentligt Træk i hans Forfatterfysiognomi og derfor bør beholdes.

MIT FØDELAND

Fra „Digte“ 1814. Titlen er ikke Blichers egen, idet Digtet i Originalen fremtræder som Afslutning paa en Række „Hjemve“-Digte.

S. 1. dit Favn, den gule Sand] Eksempler paa Blichers jyske Sprogformer.

HEDELÆRKENS VELKOMMENHJEM

„Nyeste Skilderi af Kjøbenhavn“ 27/11 1819. Blichers Velkomst til Vennen Ingemann, der havde været paa en Udenlandsrejse, mest i Italien, og var vendt hjem i November 1819.

S. 3. Flere af Billederne i første og tredje Vers er taget fra Goethes berømte Digt „Mignon“: „Kennst du das Land, wo die Citronen blühen?“ — Niobe, Laocoon, Fægteren, Cytherea] berømte klassiske Skulpturværker.

BRUDSTYKKER AF EN LANDSBYDEGNS DAGBOG

Fra den aarhusianske Redaktør og Forlægger Elmquists „Læsefrugter“ Bd. 23, 1824. Se om denne Blichers første Novelle Aakjær: „St. St. Blichers Livs-Tragedie“ II S. 53 ff. og Brix: „Blicher Studier“ S. 11 ff. — Det er formodentlig Faderens Tilknytning til Tjele, der har faaet Blicher til at behandle Marie Grubbes Historie. Behandlingen er dog langt fra historisk

i Enkeltheder, og Blicher har da ogsaa søgt at gardere sig mod Kritik ved at udelade Familienavnet Grubbe og omdøbe Marie til Sophie. Men i øvrigt hævder han selv, at „Hovedbegivenhederne ere reen historisk Sandhed“. Ideen i Novellen, Kampen mellem Forsagelse og Nydelse, var Blichers egen Kamp og et almenmenneskeligt Problem. Blichers Kunst viser sig især i hans Evne til at fremmane et Milieu fra en svunden Tid. Til Skildringen af dette Milieu har han især taget Træk fra Præsterne Farstrups og Axelssens Dagbøger fra 1536 til 1715, der blev udgivet 1813, og fra Mallings „Store og gode Handlinger“ (1777). For at læse de levende Træk fra Svenskekrigen og Pesten med har Blicher forrykket Historien ca. 50 Aar ned i Tiden.

S. 5. Føulum] Landsby ved Tjele Nordøst for Viborg. — han slukkede Lyset] almindelig Overtro, at en i Huset vilde dø i Aarets Løb, dersom man af Vanyare kom til at slukke Lyset Nytaarsaften. — *agamus gratias*] lad os takke. — Cornelius] C. Nepos, romersk Historikskriver, hvis Værker brugtes som latinske Begynderbøger. — *in nomine Jesu*] i Jesu Navn. — *mi fili* etc.] min Søn, min Søn, Lediggang er Djævelens Hovedpude.

S. 6. die St. Martini] Mortensdag. — *vellam ... meum*] gid det var ham, der var min Søn! — Vildbasse] Vildsvin. — *habeat*] lad ham hǎ'e den, d. v. s. det har han godt af. — *Calendis Januar.*] lat. Datobetegnelse: d. 1. Jan. — *Proh dolor — vae me miserum*] hvilken Smerte! ve mig ulykkelige! — *fragisti cor meum*] du har knust mit Hjerte. — *pater ... meum*] Fader, i dine Hænder befaler jeg min Aand. — *seras ... poenitentia*] han maa sent lide Straf med beskæmmende Anger. — *Pridie iduum Januari*] 12. Jan.

S. 7. Tuticanus] en af Ovids Vener, til hvem han skrev to af sine Breve fra Pontus. — *eheu! mortuus est!*] ak, han er død. — *Idibus Januari*] 13. Jan. — *XVIII Calend. Febr.*] den 18. Dag før 1. Febr., efter romersk Beregning d. 15. Jan. — synger for Dørre] almindeligt blandt Latinskolens Disciple i gamle Dage for at skaffe sig Føden.

S. 8. *valere ... libertatem*] jer især siger jeg Farvel! Jeg har solgt min Frihed. — Sletdaler] 4 Mark (en Rigsdaler var 6 Mark). — Udviisning] Brændsel (egentlig Mærkning af de Træer, der skal fældes). — *Ars amoris og remedium amoris*] Titlerne paa to af Ovids kendteste Værker: „Elskovkunsten“ og „Middel mod Kærlighed“. — *abstine manus*] tag Hænderne væk.

S. 9. Viskum] en Herregaard i Nærheden. — en Ulv] Blichers Far fortæller i sin „Topographie over Vium Præstekald“, at der endnu i hans Hovmestertid fandtes Ulve i Skovene mellem Viborg og Hobro. — Stikpenge] Bestikkelse. Dette Jagtudtryk betyder, at han lader Vildtet undløbe; men den naive Morten opfatter det bogstaveligt. — *Metamorphoses*] „Forvandlingerne“, et Værk af Ovid.

S. 10. *L'école du Monde*] en fransk Bog af Le Noble, en Slags „Takt og Tone“.

S. 11. Grand Richard] en Æblesort.

S. 12. Maden gaar fra mig] jeg mister Appetitten. — den tartariske Prinds] „Den store tartariske Printz Zingis Kjerligheds Historie“, en oversat fransk Roman fra 1. Halvdel af 18. Aarh.

S. 14. viklede] jy., krummede, bevægede sig. — slog an] gav Hals.

S. 16. Haendspager] Træstænger til at dreje Spillet paa Skibet med.

S. 17. *Martine! quid hoc sibi vult?*] Morten, hvad betyder dette? — Den i det foregaaende skildrede Episode fra den store nordiske Krig (1700—1720) har Blicher taget fra Mallings „Store og gode Handlinger“ S. 327—34. — rare] sjældne. — Hvad har jeg oplevet!] Pesten i København 1711 skal have kostet 23,000 af Indbyggerne Livet. Kilde til Skildringen er Tidsskriftet „Iris og Hebe“ I, 1801, en Artikel af Lægen Frankennau.

S. 18. Bibeleitaten er fra Davids Salmer 49, 15.

S. 19. Hr. Gyldenløve] Ulrik Frederik G., Frederik III's uægte Søn, blev gift med Marie Grubbe 1660, men Ægteskabet blev igen opløst.

S. 25. Skiern Bro] Broen over Nørreaa ved Landsbyen Skern. — Sengestokken] Sengens Sidebræt.

S. 26. Være] Eje (Folkevisesudtryk). — Skydehest] Jagthest.

S. 28. Kjelen] jy., Brønden. — Corselidse] Herregaard paa Østfalster. Efter Skilsmissen fra Gyldenløve kom Marie Grubbe igen hjem til sin Fader, der fik hende gift med Herremanden Palle Dyre; men 1691 blev hun ogsaa skilt fra ham og løb bort med en Ladefoged. I sine sidste Aar levede hun i Borrehuset ved Grønsund; her saa Holberg hende og har omtalt hendes Skæbne i Epistel 89.

S. 30. Ugedagel] Hverdi.

S. 32. Denne Slægt er traurig som jeg selv] Blicher har hermed maaske villet ægte til den Pietisme, der bredte sig i Danmark i Begyndelsen af det 18. Aarh. Det er da en Fortsættelse af Novellens øvrige fine kulturhistoriske Perspektiv, der fra den gammelluthersk prægede Degne- og Præstehelig over den af Enevældens franske Kultur prægede Herregaard fører frem til Pietismens Genopvækkelse af Frømheden. Naar Morten ogsaa ender sit Liv i sine Fædres Tro, men uden Glæde, skyldes det naturligvis Blichers personlige Følelser.

PRÆSTEN I THORNING

„Læsefrugter“ Bind 24 (1824). Oprindeligt med Titlen „Else Sandberg“. Om det historiske Grundlag for Novellen har Aakjær skrevet i „St. St. Blichers Livs-Tragedie“ II S. 73 ff. En jysk Adelsmand, Otto Skram, blev i

1606 slaaet ihjel paa saaben Gade i Viborg af Præsten Erik Sørensen i Torning. Om dennes senere Skæbne fortalte Sagnet, at han gik i Krigstjeneste og nogle Aar efter i Torning Præstegaard skal have skrevet den Indskrift, Blicher tillægger ham. Navnet Sandberg er ogsaa historisk, idet der i Torning Kirke var en Inskription over Hendrik Sandberg til Kjærholm og hans Datter Helle, der døde 1660, 50 Aar gammel. Over disse Kendsgerninger har Blicher da frit komponeret sin Historie. Et Sagn om „Jomfru Sandberg“ med enkelte af de af Blicher benyttede Træk er optaget der fra Egnen af Tang Kristensen: „Danske Sagn, ny Række“ IV Nr. 335. — Skildringen af Bergen Revl synes paavirket af Walter Scotts Skildring af Rotherwood i „Ivanhoe“.

S. 34. trække i Dynd] en Tavleleg med at trække Streger. — *erica tetralix*] Klokkelyg.

S. 35. Blysprøiser] Blyprosper.

S. 37. der ligger Præsten, og her staaer Manden] en Ytring, der sagnagtigt lægges i Munden paa flere forskellige Præster, naar de indlod sig i Slagsmaal; se Tang Kristensens overfor anførte Værk IV Nr. 454 og 468. — lært kaade Burscher *Mores*] lært kaade Studenter ordentlig Optræden.

S. 40. brænder Lys over den] almindelig folkelig Overtro; se bl. a. Tang Kristensens anførte Værk III Nr. 1327—30, der ogsaa har en Optagelse om den i Novellen omtalte Sjø, Have Sjø lidt Syd for Torning.

RØVERSTUEN

„Nordlyset“ II, Junihæftet 1827. Se om denne Novelle især Hans Brix: „Blicher-Studier“ S. 39—49 og „Analyser og Problemer“ II S. 294—308.

I denne raske Fortælling har Blicher baade teoretisk og praktisk villet trykke sit Program for „Nordlyset“. Han opponerer mod Heibergs vulgære Talemaader og mod „Læsefrugternes“ overspændte Spøgelseshistorier. I hans egen Spøgelseshistorie gear alt naturligt til, men ikke uden Spænding. Han nævner — med Forbogstaver og Prikker — en Række populære Forfattere, som han ønsker at konkurrere ud med „Nordlyset“, og fremhæver som sine Forbilleder J. G. Müller og Walter Scott, samt indirekte i en Fodnote Holberg. Fra Müller har Blicher den ironiske, overlegne Tone over for Spøgeriet, fra Scott bl. a. den Rolle, Tateren spiller som Heltens Hjelper i Nød. „Nu er vi hjemme igjen!“ siger Sorte Mads. Dette Udbrud har som mange andre Smaating i Historien symbolsk Betydning, idet Blicher mener, at han vil overvinde det usunde overspændte i den tyske Form for Romantik og atter føre Digtningen ind paa „rationalistiske“ Baner ligesom Holberg. Han følger sig her i Pagt med Ingemann, der 1824 havde sendt ham „Valdemar den Store og hans Mænd“, hvormed han indledede

en Kamp for Fornylelsen af det danske Folkeliv. Brix har sammenstillet Besøget hos Sorte Mads med Besøget i Ole Stams Stenstue i „Valdemar den Store“ og vist, hvorledes Blicher Træk for Træk omdigter denne Scene i nægtet realistisk Aand. Den Folkefest, hvormed Historien slutter (ogsaa et Sidedestykke til Ingemanns Værk), hvor høje og lave samles i Endrægtighed, skal læses som et Varsel om en friere Udfoldelse for Folket. — I øvrigt viser Blicher her sine bedste Egenskaber som Fortæller og Naturskildrer, hvorimod der er lagt mindre Vægt paa Psykologien og Sammenhængen i Historien. Handlingen er en folkelig Udformning af Charlotte v. Schinkels Historie; Frøken Mette er ligesom Charlotte eneste Barn og noget letsindig, idet hun jo tydeligt nok modtager natlige Besøg af Skriveren, ja, selv den Nat, da hun efter Historien skal bortføres, optræder hun i Nakkjule (det hvide Spøgelse), og hun faar byttet Soveværelse for at kunne holde Stævneføde (samme Motiv som i „En Landsbydegns Dagbog“). Der er flere Modsigelser i Handlingen, som man kan læse om hos Brix; men Hovedvægten ligger for Blicher paa Naturskildringen, især det storslaaede Vue, hvormed han i Begyndelsen slaar Porten op til sit Jylland, og paa den realistiske Folkelivsskildring. Helten er her Mads, hvis folkelige Fynd i Talen og frejdige Livssyn trods Modgang opstilles som Mønster. I Sammenligning med ham taler Kornetten feminint og skabagtigt (Blicher har lagt megen Vægt paa Replikken), og hans Evne til at klare en Situation sættes ikke i noget flatterende Lys. Blicher digter om Almuen til dens Forherligelse.

S. 42. Balken] egentlig Skillevægge, her Forhøjninger mellem to Hjulspor.

S. 43. i Fælledskab] som før Udskiftningen 1781, da Bymark og Overdrev ejedes af Landsbyens Bønder i Forening. — Aunbjerg] den folkelige Udtale af Aunbjerg, Blichers Grandonkels Gaard (i Nærheden af Vium).

S. 46. gaac med Skubkarren] gøre Strafarbejde paa Valden i Lænker og under militær Opsigt.

S. 48. vore genialske Comedier] hentyder til Heibergs Vaudeviller. Den københavnske Jargon og den rigelige Banden i „Kong Salomon og Jørgen Hattemager“ forargede mange i Samtiden, især Blicher, der opfattede sit eget „Nordlys“ som en baade kunstnerisk og moralsk Modvægt mod Heibergs „Letfærdighed“. — *ad libitum*] efter Behag.

S. 49. Sølvknapper] Kugler støbt af Sølv regnedes ellers for at kunne virke paa Trolde og andre overnaturlige eller forgjorte Væsener. — Rendekugler] særlig store Hagl til Riffelbøsser.

S. 50. *in specie*] i Særdeleshed. — den danske *Pasquino*] Heibergs Blad „Kjøbenhavns flyvende Post“. *Pasquino* betyder en Æreskrænder, Smædeskriver. — Holbergcitateret er fra „Peder Paars“, Begyndelsen af 2. Sang.

S. 51. L.....] Tyskeren Aug. Lafontaine, en sentimental Underholdningsforfatter, af hvem der, da Blicher skrev „Røverstuen“, var oversat 77 Romaner og 26 Bind mindre Fortællinger til Dansk — v. d. V....] van der Velde, Forfatter af historiske Romaner. — *ad modum*] paa følgende Maade. — H....., R....., A...] ogsaa tyske Forfattere, der ligesom de to førnævnte dominerede i Underholdningstidskrifter som „Læsefrugter“. E. T. A. Hoffmanns fantastiske Fortællinger og Eventyr stod i stor Yndest hos Romantikerne; J. A. Apel skrev lignende Fortællinger; den tredje kan enten være Ernst Raupach eller K. Fr. Richter. — W..... S....] Walter Scotts Romaner begyndte at blive oversat til Dansk 1821. Blicher beundrede ham højt og havde sikkert ikke noget imod at blive sammenlignet med en Forfatter, som han har kaldt „Menneskevesenets Historie-skriver“. — C.....] vist den tyske Romanforfatter Claren. — sc....e] scottiske.

S. 52. S.....] vist den engelske Romanforfatter Smollet, i hvis „Peregrine Pickle“ der findes lange Udmalinger af Jagtscener. — Forfatteren til Siegfried v. Lindenberg] en komisk Roman af J. G. Müller. Blicher beundrede denne Bog, men har ikke kendt Forfatterens Navn, da han udgav den anonymt og paa sine øvrige Bøger betegnede sig som „Forf. til Siegfried v. Lindenberg“.

S. 53. phantasmagorisk Forestilling] en Fremstilling af „Spøgeleer“ paa Scenen ved Hjælp af optiske Indretninger.

S. 54. grundmurede Parykker] spøgefuldt Udtryk for gammel-dags Parykker med flere Rader stivede Bukler i Nakken. — Køk] Urhane.

S. 56. Rulle] gammel-dags Udtale af Rudel = Flok. — slaaet un] fulgt hans Spor. — Palstrup] Herregaard lidt Øst for Aunbjerg.

S. 57. Sextenender] Hjort med otte Spidser paa hver Tak. Her om den unge Herres mange Aner. — tog ham paa Kornet] (Sigtekornet paa Bøssen), fik godt Sigte paa ham. — troede godt] var ikke sky. — Bremerholm] det nuværende Gammelholm, hvor Flaadens Skibsværft laa, og hvor Tugthusfanger indtil 1739 udstod deres Straf.

S. 58. *Spiritus navalis*] spøgende Udtryk: Skibssand.

S. 59. Øllet kaster sig] bliver surt.

S. 60. den fatale røde Hue] jfr. Beskrivelsen af Frøken Mette S. 55.

S. 62. hverre Syn] „vende Syn“, skuffe ved et Gøglesyn. — den tyske Kirke] Frederiks Kirke, bygget 1766 for de tyske Kolonister, som Frederik V havde indkaldt for at opdyrke Alheden. — et gammelt Sagn] dette Sagn havde Blicher genfortalt i et af sine første Prosaskrifter „Oldsagn fra Alheden“ („Samlede Skrifter“ VI S. 157).

S. 63. Eenstedgaard] Udbyttergaarde fra Tiden før Udskiftningen. — Rydhauge] Herregaard en Miløvej Øst for Struer. Den i Indledning omtalte Charlotte v. Schinkel boede som Gæst paa Rydhauge, da Stift-

amtmanden i Kraft af en kongelig Befaling havde trunget hendes Fader til at udlevere hende.

S. 64. *Camera clara*] et Apparat til at tegne Genstande efter Naturen. I den her nævnte Forbindelse maa Blicher dog vist tænke paa det almindelige *Camera obscura*.

S. 65. *Besøghuset*] Hus paa Kirkegaarden til Opbevaring af opgravede Dødningsbeben.

S. 66. *Belzazar*] fra Daniels Bog 5, 6.

S. 68. *purificeret*] rensset. — *Fux og Belle*] en rød og en isabellefarvet Hest.

S. 70. *Peste!*] for *Pokker!*

S. 72. *Kroner*] Regningsenheden indtil 1750; 1 Krone lig 6 nuværende.

S. 73. *Ugern*] den Krig mod Tyrkerne, der er Tale om, kan være den i 1736—38 eller den i 1716—18, hvor et dansk Hjelpekorp var med. Maa ske det første er det sandsynligste, fordi der i 1730'erne virkelig var en Kornet (Johan Moldrup), der sammen med sin ældre Broder ejede Vestervig Kloster.

S. 75. *dominere*] skælde ud.

S. 76. Et gammelt Eventyr] Eventyret om Askepot.

S. 77. *specifique Tyngde*] Vægtfykde. — *ægal*] lig med.

S. 78. *Lisbeth Madame Madses*] en holbergsk, ikke en jysk Titulatur.

S. 79. *Troglodyt*] Huleboer.

S. 80. *Sædegaard*] Herregaard, der havde været Sæde for en adelig Familie før 1660 (cl. en iifg. kgl. Resolution dermed ligestillet). — *Pinsefesten*] det var en gammel Skik, som vedligeholdtes til 1848, at der afholdtes en Pinsefest i Aunsbjerg Hestehave. Blicher mindedes den fra sin Barndom med Glæde og har ofte hentydet til den, bl. a. ogsaa i „De tre Helligsfigener“.

S. 81. *Viser*] Bidronning — raaber nd] om Biernes Summen, før de sværmer.

S. 82. *Kjærsholm*] en Gaard ved Torning.

S. 83. *huult som en Rørdrummes*] af Stemmen hører man, at Blicher har haft samme Model til denne Herremand og Erik Grubbe til Tjele (jfr. „En Landsbydegns Dagbog“ S. 25), formodentlig Grandonkien Steen de Steensen. — *saa prynek som nogen Pommerkok*] saa vigtig som en kalkunsk Hane.

S. 84. *skiftet Ejermand*] Aunsbjerg havde fra 1732 til 1827, da „Røverstuen“ blev skrevet, haft 10 forskellige Ejere.

JØDERNE PAA HALD

„Nordlyset“ V, Januarheftet 1828, Om det historiske Grundlag for Novellen se Aakjær: „Blichers Livs-Tragedie“ II S. 79 ff. Blicher benytter af historiske Kendsgerninger egentlig kun den ene, at Hald fra 1664 til 1704 var paa jødiske Hænder, idet Frederik III som Afdrag paa Gæld overlod Godset til tre Brødre de Liuma. Billederne, som Blicher har kendt fra sin Barndoms Besøg paa Hald, forestiller dels en hollandsk Almuesmand („Buggebilledet“), dels ældre Medlemmer af Familien Liuma. Ligesom i de andre historiske Noveller ændrer Blicher Personernes Navne, som han dog ellers godt kunde kende fra Pontoppidaans „Danske Atlas“, da han ikke vil drages til Ansvar for Historiens Domstol. Hvad han i denne Novelle har lagt Vægt paa, er foruden de smaa stemningsfulde Natrbilleder fra Halds smukke Omegn Hovedpersonens Psykologi, der i symbolsk Fremstilling svarer til Digterens Opfattelse af sine egne Forhold. I Novellens Handling er den frivillige Indespærring meningsløs; men Blicher trøstede sig, hvad Intrigerne angik, i Brev til Ingemann, med, „at kun faa ere istand til at kikke mig saa dybt i Kortene som Du“.

S. 85. Ebbe og Angel to Helte fra „den Gullandske Vise“ i Peder Syvs Folkevisesamling, I. Del Nr. 3. Efter Saxo sætter Syv deres Udvandring til Kong Suias Tid, „henved 600 Aar efter Christi Fødsel“. — Tidrik i Vedels og Syvs Visesamlinger Stavemaaden for Didrik (af Bern). — Niels Bugge Lederen af Adlens Opstand mod Valdemar Atterdags Kongen belejrede Hald uden Resultat; men 1359 blev Bugge myrdet i Middelfart. Byens aarlige 49 Skilling i „Buggepenge“ blev først ophævet 1874.

S. 86. Jacob Brockman] Amtsforvalter paa Jødernes Tid. — det Fjerde og Sidste] det er mere korrekt det femte, opført af Landsdommer Schinkel 1789. — trende gamle Billeder] se Aakjærs anf. Værk II 94. — *orbis pictus*] „Verden i Billeder“, en latinsk Begynderbog af Comenius, hvori der bl. a. findes et Billede af Djævelen med Horn.

S. 87. Barcochbal Anfører i en jødisk Opstand mod Kejsar Hadrian. — *Ælia Capitolina*] en By, som Hadrian anlagde paa Jerusalems Ruiner, og hvorfra Jøderne udelukkedes. Det var dog efter Bar-Kochbas Nederlag.

S. 88. Fiskerens Fortælling er, iflg. Blichers egen Meddelelse, et stedligt Sagn.

S. 89. til Hove] som Hoveriarbejde. — Kammerstenden af Morland] Ætloperen i Apostlenes Gerninger 8, 27.

S. 95. *Soleil brillant*] en Hyacinthart.

S. 97. mine Tegneredskaber] til disse svarer for Blichers Vedkommende Digtergaven, der var hans Trøst i Livets Fængsel.

S. 99. Glimt] Gang, der er udhugget i Sivene til Andejøgt. — Vin-

dumovergaard] Herregaard halvanden Mil Øst for Hald. — Almind og Vranum] Øst for Hald Sø. — Themis] den straffende Retfærdigheds Gudinde.

S. 102. unødigt i ældre Sprog = nødvendig, nødvendigt.

S. 103. portugisisk] Limmaerne hørte til de saakaldte portugisiske Jøder, der flygtede for Inkquisitionen fra Spanien til Portugal, hvorfra de atter fordrevs og for en stor Dels Vedkommende søgte Tilflugt i Holland.

S. 104. Solen kommer op under Nordpolen] d. v. s. ved Midnat.

S. 105. Stjernens Søn] Oversættelse af Bar-Kochba.

S. 106. Sabathaj Sevil] en jødisk Sværmer, der 1648 udgav sig for Messias; han gik senere over til Muhamedanismen.

S. 112. slog et Blad med Munden] efterlignede den Lyd, Raaren udstøder, naar den jages af Bukken.

S. 113. Afspring] Harens Spring til Siden for at aflede Jægeren.

S. 119. gjort Opbud] gjort Konkurs.

AK! HVOR FORANDRET!

„Nordlyset“ VIII, Oktoberhæftet 1828. Se Brix: „Analyser og Problemer.“ III S. 243 ff. — En typisk Peer Spillemands-novelle, men med indskudte ulovlige Betragtninger af S. S. B., som f. Eks. om Ballet S. 130—32 og Slutningen af Novellen. Den personlige Baggrund er det i Indledningen til nærv. Udgave S. IX omtalte Besøg i København, der havde faaet Blicher til at reflektere over Aarenes Gang og gøre op, hvad han havde faaet ud af 20 Aars Ophold i Jylland.

S. 122. Nordlysets Junihefte] Hentydning til Novellen „Eva“, der skildrede et lykkeligt Ægteskab, som Blicher noget bittert sammenlignede med sit eget ægteskabelige Forlis. Justitsraad S..... var en Bureauchef Carl Fischer, som Blicher under sit Besøg havde sluttet hjerteligt Venskab med. — Ruricolus] la., „den landlige“.

S. 123. Nordlyset, for 1827] Hentydning til en humoristisk biografisk Skitse af P. Sp. — viniliske Piger] Piger fra Vendsyssel. — vor Særejse indtil Aalborg] denne Beskrivelse kom senere i Novellen „Peer Spillemands Skibsjournal“. — scoptisere] gøre Nar af.

S. 124. Tærte] i ældre Sprogbrug = en Bolle Punsch.

S. 126. *Non plus ultra!* uovertruffen. — Miss Flamborough] Bondedpige i Goldsmiths Roman „Præsten fra Wakefield“, som Blicher havde oversat. — Betty Bouncer] Bondedpige, der omtales i samme Forfatters Skuespil „Fejltagelserne“. — Lafontaine] jfr. Note til S. 50. — „Lotte“] formodentlig Heltinden i Goethes „Leiden des jungen Werthers“. — „Mariane“] Heltinde i Millers „Siegwart“, jfr. „Fjorten Dage i Jylland“.

- S. 128. Jukketrin] at jukke er at støde eller rykke stødvis.
 S. 129. Jomfructobak] Virginiatobak.
 S. 131. Chapeauerne] Herrerne.
 S. 132. een af vore Digtere] sikkert Hentydning til Poul Møller, hvis „Jægersang“ (i Thieles „Rosenblade“ 1816) ikke tyder paa megen Jægerviden. Hele Kapitlet „Andejagten“ har sit bekendte Sidestykke i Møllers „En dansk Students Eventyr“, og det er muligt, at baade disse to Kapitler og „Jægersang“ har Forbindelse med et Besøg, Poul Møller 1817 afagde hos Blicher i Randlev.
 S. 133. Knubskib] Lille, fladbundet Baad.
 S. 136. Hephæstos] hentyder til Slutningen af „Diaden“s I. Sang.
 S. 137. Rye] uldent Tøj. — *nec mirum*] og intet Under!
 S. 139. Hvad tykkes Dig om Sædet?] Oehlenschlägers „Hakon Jægt“ I 3. — foraledidede] være den Skræder] Hentydning til „Kjærlighed uden Strømper“ I 1.
 S. 140. Digteren] Ingemann. Citatet er fra „Løveridderen“, sidste Scene.
 S. 141. Die hübschen Mädchen ...] Citat fra Digtet „Lauf der Welt“ af F. Förster.
 S. 142. es waren schöne Zeiten, Carlos] Citat fra Goethes „Clavigo“ I 1.
 S. 143. ousen] pærelysten. — ringe] sætte Ring i Næsen. — Een for hver Finger] Blicher havde selv 10 Børn. — cremortartarisk] afsklende.
 S. 144. *tempora mutantur* ...] gammelt Ordsprog, som tillægges Lothar I.

HOSEKRÆMMEREN

„Nordlyset“ IX, Januarhæftet 1829. — Brix: „Blicher-Studier“ S. 73—83. „Hosekræmmeren“ staar især højt ved sin Skildring af Hedenaturen og de jævne Bønder. Den folkelige Fortællestil med træfsikker Gengivelse af fysiske Vendinger, understøttet af Blichers sikre Blik for Almuens Geværd, overholdes næsten helt rent; de lange Forfatterreflektioner føles noget gammeldags i denne Forbindelse. Historien bruges i det væsentlige kun som et nødvendigt Paaskud for disse Skildringer; Emnet bruges i praktisk tal; samme Form mange Steder af Blicher (mest kendt i „Marie“) og har syntes ham særlig egnet til at illustrere Menneskenes sørgelige Skæbne — det er vel ikke uden Forbindelse med hans egen Mors Sindsygd, jfr. Indledningen.

S. 145. Mottoet er formodentlig fra en gammel Folkevis, men maaske i den foreliggende Skikkelse formuleret af Blicher selv. I „Danske Viser“ ved Grüner Nielsen Nr. 232 findes det i noget afvigende Form: „Jungen

større plage y ald werdenn monne were endd att skillis fra sinn hierthens kier.“ — Tamerlan] ældre Form for Timur Lenk, den mongolske Hærfører. — lysterer] opholder sig for sin Fornøjelses Skyld. — En Forstmand] G. W. Brüel. Hans Forslag er refereret i Oppermann: „Bidrag til det danske Skovbrugs Historie“ S. 54. — Colonieanlægget] den ved Grønshøj anlagte tyske Koloni, jfr. Note til S. 62.

S. 146. Høsekræmmer] Mellemmand mellem Bønderne i Bindeoguen og Grossererne i København. Undertiden drog han til Hamborg og solgte Værene for egen Regning, jfr. Feilberg: „Bondeliv“ S. 110 og 220.

S. 147. Lairder] Overhoveder for de gamle skotske Familier.

S. 148. Døsl Dussin. — Cecil] etymologisk Stavemaade af det jyske Sidsel, der kommer af Cæcilia.

S. 149. cimbrisk] tidligere ofte = dansk; her snarest = jysk.

S. 151. Epictet] græsk Filosof fra Oldtiden, skelnede mellem hvad der beror paa os selv, vor Vilje nemlig, og det, som ikke er i vor Magt. Ved Udvikling af Viljen skulde man da opnaa Uafhængighed af den ydre Verdens Omskiftelighed. — sublunarisk] „under Maanen“, d. v. s. jordisk. — Hymen] Ægteskabets Gud. — Pluto] rettere Plutos, Rigdommens Gud (Pluto er Underverdenens). — Verden, som den er] et satirisk Kobberstik. — gode Sedler] Hundreddalersedler.

S. 153. Macbeths Dolk] i Begyndelsen af 2. Akt af Shakespeares „Macbeth“ tumler Macbeth med Planer om at myrde Kongen og ser da en Dolk for sig.

S. 154. Mikkelssdag] 29. Sept.

S. 155. Egelund] en Samling Huse i Heden Nordvest for Karup. — tog Uldnøglet fra den venstre Skulder] Nøglet var fastgjort til en Hægte eller „Bindekrog“ paa den hindendes Klæder, for at man ogsaa kunde strikke paa sine Vandringer.

S. 156. for det meste] næsten.

S. 158. Ætmaal] Sømandsprog, 12 Timer.

MORTEN BORUP

„Nordlyset“ X, Majhæftet 1829. Morten Borup, hvis Liv forløb, som Blicher skildrer det i Digtet, blev som Rektor i Aarhus regnet for sin Tids mest fremragende Skolemand. Han døde 1526 og blev begravet mellem Skolen og Kirken, ogsaa som skildret i Digtet. Hans Historie var skrevet af Tauber 1817: „Historia sobole cathedralis Arhusiensis“, oversat til Dansk af Rahbek i „Dansk Minerva“ samme Aar. Grundtvig havde i 1811 ogsaa skrevet et Digt om Borup i folkelig Stil.

S. 161. krumpen] krum, kroget.

S. 162. hære] hærde, „garve“.

S. 164. I Mark og blandt Iøvrigte Grøne] maaske Heutyding til Morten Borups Foraarssang „In vernalis temporis“, som han skrev til Disciplene, til Brug ved Skolens Majfest, og hvori det bl. a. hedder: „Hav og Mark og grønne Lund vinker ud fra Muren.“

S. 165. Schjønnin] Jacob Skjønnin, den første evangeliske Biskop i Viborg. — Hans Friis] Kansleren Johan Friis. — trask] tærskede.

S. 166. Stenen er borte med] i 1882 blev der rejst en ny.

PRÆSTEN I VEJLBYE

„Nordlyset“ X, Majhæftet 1829. — Det historiske Grundlag for denne Novelle har Blicher fra Pontoppidans „Annales“ (Dänische Kirchengeschichte) fra Midten af det 18. Aarh. (III S. 798) og fra mundtlige Traditioner. En korrekt Fremstilling af Begivenheden paa Grundlag af Sagens Akter findes nu i Severin Kjær: „Præsten i Vejlbj“ (1899). Rigtigt er, at Præsten Søren Jensen Qvist blev uskyldig henrettet 1626, anklaget af en Mand, der havde faaet Ne] paa sit Frieri til Præstens Datter. Præstens Kusk var 1607 forsvundet paa en gaadefuld Maade. Hans Tjenestekar] udbredte det Rygte, at Præsten havde slaet ham ihjel, men frøgik det paa Tinget. Mange Aar efter dukkede Rygtet dog op igen, da man udenfor Kirkediget fandt nogle Menneskeknogler i Jorden. Ved Hjælp af bestemte Vidner fik Frieren derefter Præsten dømt og henrettet. Hans Søn fik Sagen genoptaget og Faderens Minde rensat. Af Personerne i Blicher's Novelle er kun Præstens Navn historisk. — Den betydeligste Afvigelse fra den historiske Virkelighed ligger i, at Blicher lader Præsten indrømme, at han *kan* have begaaet Mordet, hvad den historiske Søren Qvist naturligvis ikke har indrømmet. Heri ligger Digtarens største personlige Interesse i Motivet, og det er i den Forbindelse værd at bemærke, at Blicher selv gik i Søerne.

S. 167. min kjære Herres Foranstaltning] Herredsfogder udnævntes indtil Enevældens Tid af Lensmændene og havde ingen juridisk Uddannelse. — Vejlbj] denne og de øvrige i Novellen nævnte Lokalteter ligger mellem Grenaa og Æbeltoft.

S. 168. Mohrenkopper] Blaaskimler med sorte Hoveder.

S. 169. Min Aviskar] Dommerne lønnedes dengang med en afgiftsfri Gaard. — fuus] hidsig.

S. 170. sloten] j., forlegen.

S. 171. Jagilde] Trulovelsesgilde. — moxen] ældre Sprog = næsten.

S. 172. over alt dette] overhovedet.

S. 173. stædt for Podemester] fæstet til Gartner. — faae ... igjen] faa til Gengæld.

S. 175. Hyrden] Byhyrden. — *ibidem*] la., sammesteds. — Stift.

amtmanden] uhistorisk Udtryk, da Amtmandstillingen først oprettedes 1662.

S. 177. det imputerede Mord] det Mord, han beskyldtes for.

S. 179. læg Haand paa den Døde] Hentydning til den gamle Tro, at naar Morderen rører ved den myrdedes Lig, vil Saarene springe op at bløde.

S. 181. havde staaende til sig selv] almindelig Skik blandt Bønder i ældre Tid. — Tingsvidne] Bevidnelse af hvad der er foregaaet i Retten, i dette Tilfælde Protokollering af Scenen i Haven. — Stokkemændene] Retsvidnerne. — Udpigen] Pige, som skal gøre Markarbejde. — omvandt] vidnede.

S. 186. Byesvenden] en væbnet Øvrighedsbetjent.

S. 187. Bursch] tysk Student. — Blicher fortæller i sin Levnedsskrivelse, at han i sin Studentertid flere Gange var paa Nippet til at komme i Duel.

S. 192. gav Anledning til o. s. v.] dette er ikke historisk korrekt.

S. 194. Stenen ligger endnu] en Ligsten, der kaldes Søren Ovists, ligger paa Stien uden for Vaabenhusdøren. — det var ikke saa godt] d. v. s. det havde været bedre for mig. — Skorsteensskjød] muret Forhøjning i den aabne Skorsten.

S. 195. fornnummen] betaget. — en Belials Mand] en ugudelig Krop.

S. 196. et trobundet Markeskjæl] et Sted, hvor tre Marker støder sammen. Paa et saadant Sted begravedes tidligere henrettede og Selvmordere. — Lejlighed] Plads, Tjeneste.

S. 198. Rørelse] Slagtilfælde.

KJELTRINGLIV

„Nordlyset“ X, Juniheftet 1829. — Om de i Novellen optrædende Tattere har Aakjær i „Livs-Tragedien“ II S. 99--109 leveret en Række faktiske Oplysninger uddraget af Tugthusprotokoller. Adjunkt N. V. Dorph fortæller i sin Bog „De jydske Zigeunere og en rotvælsk Ordbog“ (1837) S. 5, at Blicher den 27. Maj 1823 sammen med ham i Viborg Tugthus saa den store Taterkvinde med sin vanføre Mand paa Ryggen. De hed i Virkeligheden meget borgerligt Birgitte Christensdatter og Mikkel Christensen. I Tugthuset saa Blicher ogsaa Landstrygeren Bærtvig Andreassen Lunding, der i Novellen kaldes Professoren, fordi Dorph fra ham havde sit Kendskab til Tatersproget. Huset paa Ørre Hede var af Kommunen bygget til en oftere straffet Vagabond, Johannes Axelsen; han protesterede senere mod Novellen og hævdede (med Rette), at Blicher aldrig havde set noget Bal i hans Hus. Kompositionen skyldes sikkert litterære Forbilleder: Ind-

ledningen svarer til Fieldings „Jonathan Wild“, Uvejret og det uventede Møde med Taterne findes baade i Fieldings „Tom Jones“ (12. Bog Kap. 12) og Walter Scotts „Guy Mannering“ (Kap. 27). Det er altsaa ukorrekt, naar man paa Ørre Hede paa Stedet, hvor Huset laa, har rejst en Sten med den Indskrift, at her saa Blicher Kæltringballet. Lige saa ubistorisk som Taternes romantiske Levned er Blichers Fremstilling af Samtalen med dem; han siger selv i sin „Viborg Amts Beskrivelse“, at han flere Gange, men altid forgæves, har søgt at „indlede en Præliquant-Conversation“. Samtalerne er altsaa konstrueret ud fra Dorphs Bog. Dette rotvælske Sprog er ikke Zigeunersprog, men et Tyvesprog, der for de danske Taternes Vedkommende i det væsentlige stammer fra Tyskland. — Om Taterne se H. P. Hansen: „Natmandsfolk og Kjeltringer“ 1921—22. Kæltring kommer af det gamle Verbum kieltra = tigge. Novellen er signeret „Peer Spillemand“, fordi Blicher anlægger et uborgerligt Syn paa Taterne i den.

S. 199. Claudius og Messalina] romersk Kejserspar, berygtet for Usædelighed og Grusomhed. — Sergius] Pave, der blev hjulpet frem af sin berygtede Elskerinde Marcia. — Front de Beuf og Ulrica] Personer i Walter Scotts Roman „Ivanhoe“. — Jens Langkniv] Fører for en jysk Røverbande ca. 1600. — *in puncto sexti*] m. H. t. det sjette Bud. — kaster Tørklædet] et Udtryk fra Sultanens Harem.

S. 200. Præliquant] iflg. Dorph = de skøntalende; Taternes Nava for sig selv. — Semiramis] assyriske Sagnkoning. — Stoffer Eenøje og Lange Margrethe] Stoffer E. var en berygtet Voldsmænd i Blichers Barndom; om Tatersken se „Fjorten Dage i Jylland“, nærv. Udg. H. S. 82. — snogsk] snurrig. — Scots, Gøthes, Müllers Male-ric] Zigeunere optræder i Scotts „Guy Mannering“ og „Quentin Durward“, i Goethes „Götz v. Berlichingen“ og i „Das Nusskernchen“ af Fr. Müller.

S. 201. rigtigere, end han selv vidste] Franskmanden havde set Gammelstrands Matroner slaas og opfattede det, som om de hed Kæltringer („Den danske Tilskuer“ 1801 H. S. 553). — Mungo Park] engelsk Afrika-rejsende. — Belzoni] italiensk Arkæolog, der især har arbejdet i Ægypten. — Oberst Sundt] Chr. Ulrich Sundt udgav 1827 en Dagbog fra en Rejse i Tyskland.

S. 202. Lakvirum] ondt Vejr. — fantede] gispede.

S. 203. Holophernes] Nebukadnesars Feltherre. Det er Holberg, der i „Ulysses von Ithacia“ tillægger ham Længden. — Weiber von Weinsberg] et Sagn fortæller, at da Byen W. blev belejret af Conrad III (1140), fik Byens Kvinder Lov at drage bort med deres kæreste Eje og har saa deres Mænd paa Ryggen ud af Byen.

S. 204. rattede sig] jy., strakte sig. — namsede] opsnappede. — Jup, Brall, Pukkasch] Hej, Lystighed, Svir. — romaniske] her = Zigeunersproget.

S. 205. Oklinger] Øjne. — Goddeis Center] Goddag Folk. — Maie] Pige, Kæreste. — Sibe] Ja. — Mænger] Besvær. — Knas-
per] Mand. — Nobes] Nej.

S. 206. Norwood eller Siebenbürgen] i Norwood ikke langt fra
London havde Zigeunerne et Tilholdssted. I Siebenbürgen brugtes de i
stor Mængde til Landarbejde eller ved Guldvaskningen. — Sydostblam-
mer] mørke Skyer i Sydost.

S. 207. drasende] skyllende, med store Draaber. — Pennecas]
Kro. — Drallers] Gilde.

S. 208. mit Eventyr paa Dagbjerg Dool i Nordlysets første
Hæfte havde Blicher fortalt om et Syn af Ellafolk, han havde haft der; sml.
„Høstferiene“, nærv. Udgave II S. 238. — Morgana] en Fe i keltiske
Sagn. — Pikkeniker, hvor Spillemandene ere Gedebukke] Sel-
skaber paa Bloksbjerg.

S. 209. fra posse til esse] fra at kunne til at være. — bona fide] i
god Tro. — Constantinopel] blev indtaget under det fjerde Kørstog
1204. — her danser Man] Inskription paa en Søjle ved Aarsfesten for
Bastillens Indtagelse $14\frac{1}{2}$ 1791.

S. 210. schwabischen Wirbeltantz] vist blot = hurtig Vals. —
ramskoppet] krunnæsset (egentlig om Heste med Vædderprofil). — Een
af disse] Dorph.

S. 211. den Korsfæstedes Billede] dette stemmer med Tugthus-
protokollen. — Penthesilea] de krigerske Amazoners Dronning. —
jarens ... ardet] som raser og brænder af Krigslyst midt iblandt Tusin-
der. Vergils Æneide I, 491. — Madame Schall] i Blichers Ungdom den
mest beundrede Danserinde ved det kgl. Teater. — Sysselkone, Snurre-
kok] Legetøjstop. — Bayadere eller Dewidaschi] indisk Danserinde.

S. 212. Thors Maskerade] Scene fra Oehlenschlägers „Nordens Gu-
der“, — Gerda] Jættekvinde, som Frejr blev forelsket i. — Smælem]
Tater.

S. 213. Overstickere] mulig Fejl hos Bl. for Oversinkere = Øvrig-
hedspersoner. — Milo, Polydamas] græske Oldtidsatleter. — Entul-
lual en for sin Styrke berømt Person i Vergils Æneide V 387 ff. — Stærk-
odden, Bue Digre og Orm Størolfsen] nordiske Oldtidshelte; Bue
en af Jomsvingerne, Orm Hovedpersonen i en islensk Saga. — August
den Anden, Marschallen af Saxon] den polske Konge og hans Søn
Moritz var det 18. Aarhs bekendte stærke Mænd. — Frank] ukendt.

S. 215. Rokkelpoj og Sneller] Kittel og Cevær. — Pakagjel]
Tros, Bagage. — grumslinglak] frugtsommelig.

S. 216. romanesk] romanagtig. — i „gyldne Sale“] Citat fra den
i 20—30'erne yderst populære Sang „General Bertrands Afskedsquad til
Frankrig“.

HIMMELBJERGET

„Samlede Noveller“ I 1833.

S. 217. Danmarks højeste Bjerg] dette var den almindelige Mening paa Blichers Tid. — Min Fætter Ludvig] man tør maaske formode, at der i denne Figur er Træk fra Blichers Elev paa Falster, Lauritz Foss, der ofte besøgte Digteren.

S. 218. Valkyrierne rødmed] Citat fra Oehlenschlägers „Nordens Guder“.

S. 219. Kollen] dette var til langt ned i Tiden den stedlige Betegnelse for Himmelbjerg. — Knubskib] se Note til S. 133.

S. 220. Rundtalenhed] Gengivelse af det latinske *os rotunda*. — Stolberg] Fr. Leopold St. oversatte „Niiden“ til Tysk i 1790'erne.

S. 221. om Du endog har Øre] forvansket Citat fra „Nordens Guder“, hvor det hedder: „Hvortil ei Støvet har Øre, og ikke Verden Ord“. — Dolc] i de franske Jurabjerge. — paa Dover Klint] Shakespeare: „Kong Lear“ IV 6.

S. 223. Sagnet om Taranteldansen] en syditaliensk, lidenskabelig Dans, skal efter Overtroen kunne helbrede for Taranteladder-koppens giftige Bid.

S. 226. Dido i Elysium] Vergils „Æneide“ VI 480 ff.

S. 229. Flaccus] Horats. Det citerede Sted er fra „Oder“ I 9.

S. 232. Farnientel ital. = Drivert. — forskellige] adskillige.

S. 234. Præceptor] Lærimester. Hentydning til Horatses Opfordringer til at glæde sig over Øjeblikket.

S. 237. *Quando conveniant ... illa*] naar Catharina, Margreta, Sibylla kommer sammen, holder de Faddersladder om dit og dat.

S. 238. Sangklokker] egl. Klokkespillet i Helliggejstskirke i København, men efter Holberg („Det lykkelige Skibbrud“ V) brugt om Damer, der snakker i Munden paa hinanden.

JULEFERIERNE

„Samlede Noveller“ IV 1834. Om den ualmindelig sjuskede Tekst i denne Novelle, der er sat efter Blichers Kladder, og uden at han har læst Korrektur paa den, se Brix: „Blicher-Studier“ S. 91—119. Her er ogsaa udredet en lang Række Urneligheder i Novellens Handling, der sikkert skyldes Blichers Hestværk ved Udarbejdelsen. Trods disse Fejl i Kompositionen er Novellen dog en af Blichers bedste i Kraft af dens fremragende Fortællekunst og Naturscener.

S. 241. Juleferierne] efter latinsk Sprogbrug Flertal, altsaa = Juleferien. — *otium*] Frihed. — en Hader af de mystiske **] dog kalder

Blicher S. 268 Komtessen R... — Ulvedal] Blicher har sikkert tænkt paa Herregaarden Ulstrup ved Langaa, ca. to Mil fra Randers. — Gellert] tysk Idyldigter og ræsonnerende Forfatter.

S. 242. *bona officia*] venlig Indflydelse. — Første-Lectiehørerne] Originalen har Tredie-L.; men da denne tager med, er det rettet her. — Correctoren] muligvis delvis tegnet efter Konrektor Lund i Randers, som Blicher havde haft til Lærer. — Tøccategli] et Brætspil. Spillet's Gang er forklaret i „Blicher-Studier“ S. 95. — Hukken] et Hjørne af Brættet. — *Prinipilus*] Befalingsmand i den romerske Hær. — Marschen] Udgangen af Brættet. — *hiberna*] Vinterlejr. — gik over] i Fjendens Land. — Quintus] skal være tegnet efter en Hører, som Blichers Broder havde haft i Aarhus Skole.

S. 243. Naar Katteren ryues] Fortsættelsen lyder i Peder Syvs Ordsprog: faar de Unger. — Qvintanerne] Eleverne i femte Klasse.

S. 244. *communicerede*] gik til Ahers. — Libationer] Ofre.

S. 246. Ossian] jfr. Indledningen S. III. — Salomon] Ordsprog 30, 19.

S. 250. *pax!*] stille! (egl. Fred). — *Domine confrater*] Hr. Kollega.

S. 251. L. 7 Dagens] underforstået: Konge. Med denne Stjerne menes sikkert Venus; men den ledsager ikke altid Maanen. — en lang og dyb Dal] Jægtskildringen er en Gentagelse fra „En Landbydegns Dagbog“ S. 14 og skyldes sikkert, som Brix formoder i „Blicher-Studier“ S. 107, en personlig Erindring.

S. 253. Pudler] egentlig = Fejlslag i Keglespil.

S. 254. *Lucubrationer*] Nattestudier.

S. 256. immer weiter o. s. v.] fra Bürgers Ballade „Leonore“.

S. 260. *adjuungeret cum spe successus*] tilknyttet som Medhjælper med Haab om at blive Efterfølger.

S. 266. Aarets sidste Blomst] Thomas Moores kendte Sang „Last Rose of the Summer“, som Blicher gengiver meget frit nedenfor.

S. 270. Heibergs Indtog] P. A. Heibergs Syngestykke „Indtoget“. — Slaae Beterne i Hartkorn] gør Lhombregnskabet op.

S. 272. Roat] Linedanser, der gav Opvisninger rundt i Danmark 1827.

S. 275. det sidste Skud af en blomstrende Stamme] Blicher har i Tankerne en Frysken Scheel, hvis Forfædre havde ejet Ulstrup. Hun døde paa denne Gaard 1835. — Helleniens blinde Sanger] Homer.

S. 280. et Billede formodentlig] dette opklares ikke, idet Blicher glemmer, at han her har forberedt noget, hvorved Alice skulde genkendes.

S. 289. Etatsraad Syrach] K. E. Schirach, der udgav „Politisches Journal“. — Es kann nicht so bleiben] Sang af Kotzebue. — den vise Syrach] en af Bibelens apokryfe Bøger.

S. 290. hollandsk Spøfficers Uniform] jfr. „Blicher-Studier“ S.

110—11 om de mærkværdige Forandringer, der igennem Historien foregaaer med denne Sømand og Købmand.

S. 291. udførte] fuldendte. — *humanissime*] vellærdeste.

S. 293. *gaudeamus igitur*] lad os da glæde os! gammel latinsk Studentersang.

ENEBOEREN PAA BOLBJERG

„Samlede Noveller“ IV 1834. Om det historiske Grundlag for den i Novellen omtalte Daab ved man stadig ikke meget — Blicher har sin Viden fra usikker mundtlig Overlevering. Se Brix: „Blicher-Studier“ S. 123—33, K. Carøe i „Personalhistorisk Tidsskrift“ VII 2, S. 187 og Væeggaard: „Til Belysning af Blichers Liv og Digtning“ S. 133—43. Paa Klausholm ved Randers fødtes 1734 et uægte Barn, Eva Christina, der maaske blev døbt paa den i Novellen skildrede Maade, men som Aaret efter døde og blev begravet i København. Om et eventuel andet forment uægte Barn (det i Kirken opbevarede Lig) foreligger intet; men Sagnet kan naturligvis godt have en reel Baggrund. Blicher har hørt det af sin Far, der havde kendt den ene af de to omtalte Præster. At Blicher ændrer Kirkebogens „Christiana“ til Christian, viser samme Tendens til at tilsløre de historiske Kendegenskaber som tidligere paapeget, f. Eks. ved „En Landsbydegus Dagbog“, der handlingsmæssigt danner en tydelig Parallell til „Eneboeren“.

S. 296. Taps Hede] her stod Junker Ottos Kamp med Grev Gert 1334. — Leisten] Egnens Udtale af det skrevne Læsten.

S. 297. det nymodens Slot] opført 1796—98 af Gehejmråad Chr. Scheel v. Plessen. — Skjelernes Herresæde] ca. 1555 opførte Albert Skeel et Renæssanceslot i Stedet for et tidligere. — Abbotsfords Digter] Walter Scott, der købte det gamle Slot A. ved Melrose. — Madame Genlia] skrev historiske Skildringer.

S. 298. Laurits Blicher] d. 1786. — i Aaret 1738 en Sommeraften] den nøjagtige Tidsangivelse er kun et Trick, der skal øge Sandsynligheden. — Hr. Mogens] Mogens Chr. Pedersen Marquard, Præst i Kousted 1733—68. — *Cujam Cujas?*] Hvis, hvad Landsmand?

S. 299. Hr. Jens] Jens Jensen Hasselager, Præst i Kousted 1723, i Vornig 1733.

S. 300. hollandske Ducater] i Guldverdi = 9 danske Kroner. — der er Fiddi ved] der er noget muggent ved det.

S. 301. en Ohlfeldts Tomark] ikke fuldvægtige Mønter, prægede under Svenskekrigen, mens Ulfeløt var Righofmester 1644—47.

S. 302. ad Hammershøj til] d.v.s. mod Øst, ad Randers til. Kvorning ligger ved Landevejen tre Mil Vest for Randers, Klausholm to Mil Sydøst for R.

S. 303. min Farbroder] Jørgen Gantzel Blicher.

S. 304. Bolbjerg] er paa en Maade — ligesom Himmelbjerget — opdaget af Blicher.

S. 306. den langthortliggende Kirke] Lild Kirke en Mil derfra.

S. 307. en Kejser] den romerske Kejser Diokletian.

S. 308. *Nil admirari!*] Intet at beundre, Citat fra Horats (Flaccus). — *Viol de Gambe*] et seksstrengt Strygeinstrument.

S. 309. Imergen rejser hun] man maa forestille sig, at den fornemme Dame ejer baade Fussingsø, hvor Historien foregaar, og Klausholm. Dette er urigtigt, og en saa uhistorisk Fiktion vil Blicher ikke skrive rent ud. — *sqva toffana*] en Gift.

S. 310. *matrimonium ad morganaticam*] Ægteskab til venstre Haand. Med den følgende Bemærkning om, at Haanden allerede kender Vejen, antyder Blicher, at han tænker sig den fornemme Dame som Anna Sofie Reventlow, der efter Frederik IV's Død boede paa Klausholm.

S. 311. slæger] jy., kølex.

S. 312. Tustrup] Herregaard en Fjerdingvej Nordøst for Klausholm. — Viskum] Herregaard to en halv Mil Vest for Fussing. Ved at flytte dertil kommer Bodil meget langt bort fra Klausholm.

S. 313. *Soli deo gloria in æternum*] Gud alene Æren i Evighed. — Venning Eller] Ellekrat ved Landsbyen Venning, lidt Sydøst for Fussing.